

TMMOB Sanayi Kongresi 2007, Makina Mühendisleri Odası sekretaryalığında düzenlendi...

TMMOB adına Makina Mühendisleri Odası sekretaryalığında düzenlenen TMMOB Sanayi Kongrelerinin on altıncısı, "Geçmişten Geleceğe Sanayileşme Planlama ve Kalkınma, Türkiye İçin Model Önerileri" temasıyla 14-15 Aralık 2007 tarihlerinde Ankara'da İMO Teoman Öztürk Toplantı Salonu'nda gerçekleştirilmiştir.

Açılış konuşmalarının ardından "Planlama Olgusu" konulu bir açılış oturumunun yapıldığı Kongrede 7 ayrı oturumda; "Sanayideki Gelişmelerin Küresel Düzeyde Analizi", "TMMOB Sanayi Kongrelerinde Önerilenler ve Sanayide Gerçekleşenler (Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım)", "Planlama Olgusu ile Ülke Deneyimleri", "Türkiye'nin Planlı Kalkınma deneyimi

haber

ve Alternatifleri", "İleri Teknoloji Kullanımı ve Teknoloji Politikaları", "Kapitalist Küreselleşme, Kalkınma, Planlama" ana başlıkları altında 24 bildiri sunumu yapılmış, son olarak da kongre değerlendirmesine ilişkin bir "Forum" düzenlenmiştir.

Makina Mühendisleri Odası, Kongremize iki rapor sunmuştur. Bunlardan biri "TMMOB Sanayi Kongrelerinde Önerilenler ve Sanayide Gerçekleşenler" in karşılaştırmalı bir sunumudur. Diğer de "Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri" Oda Raporudur. Raporların ilkinde Sanayi Kongrelerimizin önermeleri ile sanayideki uygulamalar arasındaki yakınlık ve mesafeler ile ülkemizin yakın dönem sanayi politikaları etrafındaki farklılaşan yönelimlerine göz atılmıştır. İkinci raporla da planlama, sanayileşme, kalkınmanın Arjantin'den Çin'e ve İrlanda'ya dek 14 farklı ülkeye ilişkin farklı örnekleri ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir.

TMMOB de Kongreye, "Planlamanın Sonu: 9. Kalkınma Planı" başlıklı rapor ile planlamada gelinen noktayı ilgili oturumda sunmuştur.

Bütün bu oturumlarda sunulan bildiriler ve yapılan konuşmalar ile forumda dile getirilen görüşlerden hareketle hazırlanan aşağıdaki Sonuç Bildirgesi kamuoyunun dikkatine sunulmaktadır.

SONUÇ BİLDİRGESİ

Küresel rekabetin alabildiğine hızlandığı, sıcak para dolaşımının olağanüstü boyutlara eriştiği, kâr, rant ve sömürüye odaklı bugünkü ortamda, Türkiye bu gelişmelerden etkilenen ülkelerin başında yer almaktadır. Bu da ekonomimizin kırılganlığını artırıp, dışa bağımlılığını pekiştirmektedir. Türkiye iç inisiyatifini kaybetmiş, ipleri küresel finans çevrelerine bırakmıştır.

Türkiye'nin tarihsel yapısı içinde sanayileşme ele alındığında, nereden nereye geldiğimiz daha net görülebilecektir.

1930'lu yıllarda başarılı olmuş Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile savaş koşulları nedeniyle uygulanamayan İkinci Plan hariç, yakın dönem Türkiye'sinde planlamanın geçirdiği evrim, bugün benimsenen temel yönelimler ile sanayideki mevcut durum arasındaki bağlara ana hatları ile değinmek yararlı olacaktır.

İthal ikameci bir sermaye birikimi ve sanayileşme modelinin izlendiği planlı kalkınmanın 1963-1977 arasını kapsayan ilk üç döneminde, geniş çapta uygulanan "teşvik tedbirleri" ile yatırımlara kaynak aktarımı yapılmış, sanayi "lokomotif sektör" olarak belirlenmiş, ekonomik ve sosyal kalkınmanın birlikte gerçekleştirilmesi, hızlı bir büyüme ve sanayileşmeye öncelik verilmesi gibi uzun erimli hedefler belirlenmiştir.

1979-1984 dönemine ilişkin Dördüncü Plan ise ekonomik, politik krizler ve 1980'de benimsenen yeni yönelim nedeniyle askıya alınmış veya durdurulmuştur. 24 Ocak 1980 kararı uyarınca, 1985-1989 dönemi Beşinci Kalkınma Planı'ndan itibaren Türkiye planlamada da serbest pazar ekonomisinin egemenliğine girmiş, planlamanın düzenleyici ve yönlendirici yönü büyük ölçüde zedelenmiş, sektörel teşvikler azaltılmıştır.

1982 Anayasası'nda kalkınma planlaması devletin temel görevlerinden çıkarılarak, ekonomik hükümler kısmına aktarılmıştır. 12 Eylül ile devlet ve sosyo-ekonomik yapı yeniden yapılandırılmış, Dünya Bankası (DB) ile imzalanan beş ayrı yapısal uyum kredi anlaşmasıyla ihracata yönelik sanayi modeli yanı sıra özelleştirme, kamu yatırımlarının azaltılması, para/finans hareketlerinin altyapısının hazırlanması, tarımda devlet tekelinin kırılması; sağlık, eğitim ve yerel yönetimlerde yeniden yapılanma gündeme getirilmiştir.

1990-1995 dönemi Altıncı Plan'da, ihracata yönelik sanayi modeli uyarınca büyük ihracat teşvikleri söz konusu olmuş; kamu yatırımları giderek yoğunluğunu kaybetmiştir.

1998'de IMF ile yapılan 10 Yıllık Yakın Takip Anlaşması bu süreci geliştirici bir işlev üstlenmiştir.

1996-2000, merkezi ve sektörel plandan bölgesel projelere geçme yöneliminin somutlandığı Yedinci Plan'da, Gümrük Birliği hedefleri doğrultusunda tüm sektörde korumacılık asgariye indirilmiş, Türkiye sanayisi eşitsiz koşullarda küresel rekabete açılmıştır. 2001-2005 ve 2007-2013 dönemlerine ilişkin 8. ve 9. Planlarda ise 1980 sonrasında neo liberal değişim-dönüşümü, planlama ve kalkınmanın tasfiyesinde somutlanmış; DB ve Avrupa Birliği (AB) ile iş birliği doğrultusunda "Bölgesel Kalkınma Ajansları"nın kurulması öngörülmüştür. Böylece Türkiye'de merkezi planlamanın kesin olarak geriletildiği bir evreye geçiş yaşanmış; "küreselleştirme operasyonu" gerçekleştirilmiştir.

9. Kalkınma Planı, kalkınmanın sonu olmuş; kalkınma plancılığı tamamen terkedilmiştir. En özet haliyle; 1980 sonrası uygulanan ekonomik politikalarla Türkiye genelinde sübvansiyonlar büyük ölçüde kaldırılmış, KİT yatırımları durdurulmuş, büyük ölçekli sanayi kuruluşları ile stratejik kuruluşlar özelleştirilmiş, sabit sermaye yatırımlarında gerileme yaşanmış, Gümrük Birliği hedefleri doğrultusunda tüm sektörlerde korumacılık asgariye indirilmiş, Türkiye sanayisi eşitsiz koşullarda küresel rekabete açılmıştır. Öz kaynaklardan çok ithal kaynaklar girdi olarak kullanılmış, küresel güçlerin dayattığı iş bölümü ile fason üretim ve taşeronlaşma egemen kılınmış, kaynak tahsisinin piyasalar yoluyla sağlandığı bir sanayi modeline geçilmiştir.

Kısacası; Türkiye'nin 1960-1980 arası kalkınmasını sağlayan plan/planlama, kalkınma, sosyal devlet kavram ve yaklaşımları tasfiye edilmiş, kalkınmanın sonuçlarını vermeyen bir "sürdürülebilir büyüme" benimsenmiştir.

Oysa büyüme hangi sektörlerde olmaktadır, toplumun geniş katmanlarını nasıl etkilemektedir, işçinin, çiftçinin, memurun, esnafın, çeşitli meslek

gruplarının reel geliri ne ölçüde artmıştır? Bu soruların yanıtları "büyüme"nin içeriğini de belirleyecek önemdedir.

GSMH artış hızı, 1991 sonrasında ithalat artışının gerisinde kalmıştır. Sanayi üretiminin özellikle ihracata yönelik bölümünde, ham maddelerinin önemli bir bölümü ithalatla karşılanmaktadır. İthal ham madde girdi oranı imalat sanayi ortalaması 2002 yılında % 60,1 iken; bugün % 73'lere çıkmıştır. İhracat artan ithalata bağımlı kılınmıştır. Bu durum, genel mali tabloya da birebir yansımaktadır. Cari işlemler açığının 2007 yılında 40 milyar dolara çıkacağı tahmin edilmekte ve bu değer GSMH'mızın % 10'una karşılık gelmektedir. Bu açık, sürekli büyüyen dış borçlarla kapatılmakta; ekonomi sıcak para ile döndürülmektedir. Ülkemiz sıcak paranın ve spekülatif sermayenin boyunduruğu altına sokulmuştur. Ülkemizde uygulanan sanayi politikaları, bilimi ve teknolojiyi dışlayarak, ucuz iş gücünü sanayinin tek temel rekabet aracı haline getirmiştir.

Övünülerek bahsedilen doğrudan yabancı sermaye yatırımları ise ağırlıklı bankacılık, sigortacılık, inşaat, ulaştırma, ticaret, hizmet ve turizm sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. 2006 yılında sanayi sektörlerine yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının miktarı yalnızca 1,9 milyar dolar olup, toplamın % 9'unu oluşturmaktadır. Bunun da yeni yatırımlara oranı % 20'yi geçmemektedir. Bu kontrolsüz yatırımlarla banka sermayesinin yaklaşık % 42'si ile sigorta sermayesinin yaklaşık % 54'ü yabancı sermayenin eline geçmiştir.

Yine sıkça bahsedilen ekonomik büyüme istihdama da yansımamaktadır. 2002-2006 yılları arasında sanayide % 16 oranında bir istihdam düşmesi söz konusudur. Sanayide çalışanlar, bu sektörde yaratılan katma değerden daha az pay almaktadırlar.

İddia edilen büyüme, ithalat ve rant kesimlerinin büyümesidir. Sıcak para, düşük kur, yüksek faiz ve yanlış ithalat politikalarına dayalı ekonomik büyümenin nimetleri en üstteki % 10'u bulan kesimler tarafından paylaşılmakta; ama diğer yandan istihdamazalmakta, işsizlik artmakta, çalışanların reel gelirleri düşmektedir. Yoksulluk sınırındaki 15 milyon insan ile 5,6 milyon işsiz insan görmezden gelinmektedir.

Ülkemizde işletmelerin çoğu KOBİ boyutlarında; küçük ölçekli, geri teknoloji ile çalışan ve fason üretime ağırlık veren firmalardır. Ana şirkete veya ihracat yapılan dış firmaya bağımlı bir durumdadırlar. Bağımsız bir tedarik ve pazarlama sistemleri bulunmamaktadır. Yönetim ve organizasyon zaafı vardır. Rekabet güçleri düşüktür. Özgün ürün ve tasarıma yönelik bir yetenekten yoksundurlar. AR-GE harcamaları şirket cirolarının % 0,5'i seviyesindedir. Şirketlerde hizmet içi eğitim yok denecek düzeydedir. Sanayi KOBİ'lerinin % 46,5'inde mühendis çalıştırılmamakta, % 22,3'ünde ise yalnızca bir mühendis istihdam edilmektedir. Bu durum, küresel rekabet koşullarında zorlu bir mücadele veren KOBİ'lerin taşeronlaşmasını daha da hızlandırmaktadır.

Bütün bu gerçeklerin ışığında; sonuç ve öneriler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Ülke sanayinde üretimi esas alacak istihdam odaklı, kalkınma ve refahı amaçlayan politikalar nerdeyse bütünüyle terkedilmiş; ülke dış borç ve ithal girdi ağırlıklı ihracata ve dengesiz büyümeye dayalı ekonomik anlayışa teslim edilmiştir.

Ülkeye gelen yabancı doğrudan sermaye yatırımları özelleştirmeye, finansman ve sigortacılık sektörlerine yönelmiş; böylece imalat sanayinin yeni yatırımlarına herhangi bir kaynak ayrılmamıştır. İç pazar, ithal malları lehine genişletilmiş ve dışa bağımlılık perçinlenmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı, plansız döneme geçişin simgesi olup, AB'ye entegre ile sanayinin taşeronlaşmasının da belgesi niteliğindedir. Plan yapamayan Türkiye, başkalarının planına teslim olmuştur. Bir başka anlamda küresel ekonominin insafına bırakılmıştır.

AR-GE ve inovasyon sürekli gündemde olmasına karşın; GSMH içindeki payı % 0,8'i aşamamış, ayrıca çıkarılan yasa taslağı ile yabancı yatırımların AR-GE merkezlerine teşvik verilmesi öngörülmektedir.

Bölgeler arası dengeyi kuracak ve gelir dağılımını adil bir biçimde kalkınmada öncelikli yörelere yayacak politikalar oluşturulmadığından, işsizlik ve yoksulluk sorunu öncelikli sorunların başında yer almakta devam etmektedir.

Planlama, sanayileşme ve kalkınma birbirinden ayrılmaz bir üçlüdür. Bu kavramlar yalnızca sanayideki teknolojik gelişmeler veya üretim sürecinde dar anlamdaki bir sanayileşme ile eşleştirilerek tanımlanamaz. Sanayileşme ve kalkınmayı "sosyal kalkınma" anlayışı içinde, planlı bir yaklaşımla; tarım, çevre, enerji, bilim, teknoloji, istihdam, sağlık, eğitim, gelir, bölüşüm ve tüm diğer alanlara yönelik politikalarla bir bütünlük içinde tanımlamak gerekmektedir.

Türkiye, küresel güçlerin bize biçmiş olduğu fason üretime yönelik taşeronlaşmış sanayi işletmelerinden oluşmuş bir yapılanmayı kabul edecek midir? Yoksa Türkiye, sanayi elbisesini yeni bir modele göre; sanayileşme ve sosyal kalkınma hedeflerine yönelik bir biçimde mi oluşturacaktır?

MMO tarafından kongreye sunulan "Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri" Raporunda görüldüğü gibi bu ülkelerin uygulamaları, fason imalatın sanayi içinde özgün ürün geliştirilmesini önlediğini ve dışa bağımlılığı artırdığını ortaya koymaktadır. Türkiye bu ülkelerin sanayileşme deneyiminden gerekli dersleri çıkaracak ipuçlarını yakalamak zorundadır.

Ülkemizin kaynakları, küresel güçlerin baskısından bağımsız bir şekilde değerlendirildiğinde, Türkiye küresel rekabette yer alabilecek potansiyellere sahiptir. Bilimi ve teknolojiyi esas alan, AR-GE ve inovasyona ağırlık veren, dış girdilere bağımlı olmayan, istihdam odaklı ve planlı bir kalkınmayı öngören sanayileşme politikaları uygulandığında, durum değişecektir. Böylece sanayi yatırımlarında daha rasyonel seçimler yapılabilecek, ülkenin doğalkaynakları daha iyi değerlendirilebilecek, emek ve kaynak yoğun üretimden ileri/yüksek teknoloji yoğunluğu olan bir üretim ve sanayi yapısına ulaşılacaktır.

Planlama, sanayileşme ve kalkınmada halkçı, toplumcu bir model ve bağımsız bir siyasi irade ile bunu gerçekleştirmek olanaklıdır.

• Ülkenin ekonomisini dışa bağımlı ve kırılgan hale getiren, tam üyelik müzakere süreçleri tamamlanıncaya kadar, Gümrük Birliği Anlaşması mutlaka askıya alınmalıdır.

• AB ile üyelik müzakere süreçlerinde siyasi ödünler verilmesi istenen ve Türkiye'nin iç politikasına müdahale eden üye tavırları reddedilerek, müktesebat değişikliklerinin tüm sektör ve sivil toplum nezdinde tartışmaya açılması ile tüm sektörlerde ülke çıkarlarına yönelik politikalar oluşturulmalıdır.

• Bugün her şeyden önce ülke ekonomisi ve sanayinin planlaması zorunlu hale gelmiştir. Bu planlama; kamu yararına çalışanların gelir dağılımını düzeltecek, işsizliği ortadan kaldıracak, sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak, refahı kitlesel olarak yayacak ilke ve araçları kapsamaktadır. Burada yatırımlara ağırlık verilmelidir.

• Planlama ve kalkınma odaklı çalışmalar, tüm toplumsal mutabakatla; üniversite, sanayi ve meslek Odaları ile sektör kuruluşlarını da kapsayan geniş bir platformda tartışılmalı, çözüm önerileri geliştirilmelidir.

• Sanayide üretimin organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde yaygınlaştırılması, KOBİ'lere rasyonel bir işletme yapısı ve ölçek getirecek düzenlemelerin yapılması zorunludur. Bunun için öncelikle bir sanayi envanteri çıkarılmalı, sistematik bir veri tabanı kurularak sürekli güncelleştirilmelidir.

• Mühendislik altyapısı, AR-GE ve teknolojik gelişmenin önemli bir planlama ögesi olarak alınması ve değerlendirilmesi, kamu yararı ön plana alınarak benimsenmelidir.

• Yukarıdaki tespit ve önerileri sağlayacak kamu yararına bir planlama, kalkınma ve istihdam odaklı gelişmelerin gerçekleştirilmesi; demokrasinin tüm ilke ve kurumlarıyla egemen olduğu, insan hakları ve özgürlüklerinin tam anlamıyla uygulandığı bir ortamın oluşturulması ile sağlanabilmelidir. Bir diğer anlamda; demokrasi ile kalkınma birbirini reddeden değil, birbirini tamamlayan ve geliştiren durumlar olarak görülmelidir.

"Eğer planınız yoksa başkalarının planlarının bir parçası olursunuz!" Oysa bizler, üreterek büyüyen ve paylaşarak gelişen bir ülkede yaşamak istiyor ve bunun olanaklı olduğunu biliyoruz.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği